

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

מתוך

כרך ז, תשט"ז

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

„עברית כהלכה“*

מדי פקדי לפעמים את מחסן-הספרים הענקי בחנות המיוזנת (department store) של מייסי בניו-יורק, הריני מתייזב לפני הדלפק הרחב והצפוף, הנושא עליו שלט „ספרי-לשון“, מתוך סקרנות וקנאה כאחת. ספרי-שימוש לעשרות מונחים שם לראווה, המאלפים דעה, איך לתקן שיבושים ואיך לשפר את האנגלית, ואיך להגדיל את אוצר-המלים וכדומה. והספרים ערוכים בטעם רב, בכשרון פדגוגי, בהמצאות מעשיות, בציורים ובסרטוטים — תאווה לעינים. ואז אני מהרהר בלבי: אנגלית העשירה והמשוכללת, החיה בפי מאות מיליוני אדם, הנותנת ניב לכל המוני המדעים, החכמות והידיעות שבעולם — אם היא טעונה ניכוש וקיוון, טיהור וטיפול — שפתנו הצעירה בחיים והבלתי-מעובדת למונחים טכניים, מדעיים ושימושיים על אחת כמה וכמה.

* „עברית כהלכה“, מדריך בענייני לשון מאת ד"ר יצחק פרץ, חלק שני. הוצאת יוסף שרברק, תל-אביב, תשט"ו. 174 עמודים.

לדאבוננו, לא היה לנו כמעט אף ספר שימושי-לשוני אחד (זולת „הגיוני לשון“ מאת יצחק אפשטיין, העוסק בהסבר הגיוני לכמה תופעות עבריות) — עד שקם ד״ר יצחק פרץ והוציא אשתקד ספרו הראשון „עברית כהלכה“. שמצא לו מהלכים רבים עד כי נדפס במהדורות אחדות — ובימינו הופיע אח שני לו, הנדון בזה. כידוע, התמחה ד״ר פרץ לנהל מדורים של שאלות ותשובות בענייני לשון גם ב„דבר“ בכל ערב שבת וגם ב„אומר“ המנוקד וגם בשבועון „הד החינוך“ ולפעמים גם ב„דבר לילדים“ ושאר ביטאונים. פשוט, אנו עומדים ותמהים על רוב מרצו והתמדתו, על רוב ידיעותיו במקצוע זה — והעיקר על כשרונו לענות בקיצור ובצמצום ולמצוא תמיד תשובה פשוטה ונכונה, המתקבלת על הדעת, וכמובן, על סמך היסודות הנצחיים של השפה.

הספר הנוכחי „עברית כהלכה“ מכיל את המבחר והמיטב שבמדוריו הידועים של ד״ר פרץ, אלא שכאן באו בצורה קלה ומובנת אף לקוראים רגילים, אף כי גם משכילים ימצאו בהם חפץ רב. הספר מצטיין בחלוקה הגיונית ועניינית של כל שאלה וספק — עד שהקורא ימצא על-נקלה את מבוקשו. לכל פרט ובן-פרט נתונה כאן כותרת מיוחדת גם בגוף הספר וגם בתוכן העניינים על-פי סדר אלף-ביתי, עד שהשולחן ערוך ומתוקן לאלתר בכל מיני מטעמים כרצונו. והנה לדוגמה נעיין בתוכן ומיד ניפגש בהבחנות דקות, שגם ידענים אינם מתמצאים בהן: ההבדל בין „הקחש-קום“, „הניס“ — „הניס“, „מתי שופכים

ומתי אין שופכים ז'. "עקשן-עיקש", "פרישה-פרישות",
 "פתיל-פתילה", "מלים-מלות", "סקלאי-סקלאי", "יחיד-
 יחיד", "טעות לעולם חוזר-טעות לעולם חוזרת", "כלום
 זורקים מכתב ז'", "מקבלים מכות ז'" וכיוצא באלו לרוב.
 מאה ועשרים וחמש הערות מועילות ומאלפות כאלה מצויות
 בספר הזה, הצריך לשמש "ספר-יד" לכל יודע עברית ושואף
 להשתכלל בה.

עצור ברוחי לא אוכל מבלי להביא דוגמה אחת
 בשלמותה על שימוש המלה "לוט": "הביטוי, לוטה" שאנו
 שומעים מפי רבים וקוראים בעיתונים ובספרים, גם בכתבי
 הסופרים ("כולו לוטה עטיפה חדשה"), אינו נכון. השורש
 של פועל זה הוא "לוט", ובבינוני פעול צורתו לוט,
 ונקבה לוטה, בריבוי לוטים, לוטות; כמו: סוג
 לב (משלי יד, יד - מי שלבו נסוג); סוגה בשושנים (שיר
 השירים ז ג - מוקפת); מולים (יהושע ה, ה); וכן: הנה
 היא [חרב] לוטה בשמלה (שמואל א' כא, י). ויליג
 כותב: את מכתבו של קלמן שולמאן הלוט בזה תשיב
 לי (איגרות יליג).

הפרק "ביטויי סיבה" (הסברה בהירה והבחנה דקה
 על מלות-החיבור חרבות והדומות: בגלל, בשל, מפני, מחמת,
 משום, מפאת, מסיבת, לרגל, על, מ..., עקב, יען, בעבור,
 למען, ב..., בשביל, בעטיי, כי, כיוון ש..., מכיוון ש...,
 לפי ש..., מאחר ש..., מפני ש..., על ש..., על שום ש...,
 משום ש..., הואיל ו..., ש..., באשר, יען, אשר, יען כי,
 עקב אשר, עקב כי, היות ש..., היות ו...) הוא ממש מאיר

עיניים ומברר ספקות והיסוסים. והוא הדין הפרק האחרון
„נרדפים בעברית“ — ראוי לכולנו לשננו לעצמנו וגם
לתלמידינו המשתלמים. המכניס לביתו את הספר „עברית
כהלכה“ מאת יצחק פרץ — מכניס ברכה לביתו.